

dolgoztak, 1932-ben már 20 millió fontos hivatalos alaptőke felett rendelkeztek! 1910-ben Wickers-Armstrong „mindössze“ 500 ezer font sterling hasznót mutatott ki. 1913-ban már 900 ezret! Természetesen, haszna fokozására a hadiipar minden eszközt igénybevesz. Évekkel ezelőtt Sir *Henry Deterding* és az ifjabb *Nobel* orosz cservonecet hamisítottak, később *Shearer*, az amerikai municióströszt megbízottja tucátjával vesztegette meg a politikusokat és admirálisokat, hogy szétrobbantsa a tengerészeti lefegyverzési konferenciát, a legújabb megvesztegetési botrány pedig legutóbb robbant ki ugyancsak Amerikában; mindez természetesen az új „piacok“ létesítése érdekében. Nem titok többé, hogy például az évek óta dühöngő *Bolivia contra Paraguay* háborút, az érdekelt amerikai petróleum és hadiipari vállalatok pénzelik. Ugyancsak Amerika (és részint Anglia) trösztjei „intézik“ *Columbia*, *Venezuela* és a többi Közép- és Dél-amerika-i államok állandó „államcsinyjeit“ is. Ezekben az államokban a miniszterek és a tábornokok a nagy amerikai trösztök rendes havifizetéses alkalmazottjai, akik hazájukban mindenkor és mindenben, előkelő külföldi megbízóik érdekei szerint „cselekszenek“. De az amerikaiakon és angolokon kívül, érdekve van különösen Dél-Amerikában *Semleges-Svájc* és *Dánia* is! A *Schweizerische Industrie Gesellschaft* üzleti könyvei, sokat tudnának mesélni a *Grand-Chaco* halálzónáiról!

(Alba-Iulia)

Keleti Sándor

EGY ISMERETLEN VOLTAIRE LEVÉL. Közel kétszáz évvel ezelőtt Európa nagy levelezője, *Voltaire* előttünk ismeretlen veronai barátjának címezve postára adott egy levelet. Az akkor divatban lévő osztrák postaellenőrzés a levelet továbbíthatatlannak találva a levélíró exponált személynének pontos minősítése céljából átutalta azt a bécsi császári udvar megfelelő „szakosztályába“. Általában véve azt tapasztalhatjuk, hogy a levélírók abban az időben is meggondolatlanok és vétkeesen könnyelműek voltak, viszont az ellenőröknek akkor is nagyon nyitva volt a szemük. Örök törvény ez, akár a kétszer kettő négy. Kár is vitatkozni ezen, kár mindeféle összehasonlíthatásokra vesztegetni a szót. Közel kétszáz év távlatából emeljük ki most dr. *Ernst Ottó* bécsi titkos levéltárban eszközölt kutatásai nyomán e sorokat, elnézésüket kérve a porladó ellenőröknek, postamestereknek, postakocsisoknak és levélkézbesítőknél, akiknek most már büntetlenül ronthatjuk üzletét. A megrekedt levél következőképpen hangzik hevenyészett fordításban:

„Aux Delices. Genf mellett 1759 október 18. — Az ön emléke, tisztelt Uram, oly drága nekem és jól esik önről hirt hallanom, hogy nagyon haragszom arra a fiatalemberre, akire ön csomagját Veronában rábizta és aki azt csak két hónap eltelte után adatta át nekem. Ha kevésbé lennék öreg és képes lennék uralkodni magamon, biztosan megnézném Rómát, Velencét és az ön Veronáját, de Svájc és Anglia szabadsága, amely mindig szenvedélyem volt, az inkvizíciós testvérekre való tekintettel nem engedik meg nekem, hogy az ön országát beutazzam, kivéve az estet, ha én lennék az erősebb, minthogy azonban nem úgy néz ki a dolog, hogy én valaha is hadtestparancsnok, vagy követ lehessenek, úgy érthetőnek fogja találni, ha elkerülök egy országot, amelyben a városok kapuinál elkoboztatnak a könyvek, amelyeket egy szegény utas málhájában magával hord. Egyáltalán nem vagyok rá kapható, hogy egy szent Jakab, vagy szent Domokosrendi szerzetestől kérjek engedélyt, hogy gondolkodnom, beszélnem és olvasnom legyen szabad és megmondom önnek egész nyíltan, hogy Itália e gyáva rabszolgasága utálatra gerjeszt. Elhiszem, hogy a „Szent Péter“ Rómában nagyon szép, de jobb' szeretek egy angol könyvet, amely szabadságban íródott, mint százezer márványoszlopot... A

legszívesebb hálával veszem a régi itáliai irodalomról szóló instrukcióit, melyeket ön nekem ígérni volt kegyes. Egész biztosan fel fogom használni az Egyetemes Történet új kiadásában, amely sokkal inkább lesz az emberi szellem története, mint a politika csalásaié és háborús borzalmaké. Sokkal többet és részletesebben fogok az irodalom képviselőiről, mint az „elsőkőről“ beszélni, mert mindenekelőtt ők azok, akik az emberi nemet civilizálták. Az a történelem, melyet polgárinak és vallásinak neveznek, csak a butaság és gatzett képét mutatja.

Nagyra értékelem azt a bátorságot, amellyel ön mondani merészelt, hogy Dante bolond volt és műve szörnyeteg. Azt hiszem, hogy alapjában Algarotti Danteről úgy gondolkodik, mint ön, humoros, hogy még ily csekélyégekről is egy gondolkodó ember csak barátja fülébe merje mondani személyes véleményét. Ez a világ szánalmas maskaráda, teljességgel megértem, hogy az ember elrejti véleményét, hogy kardinális, vagy pápa lehessen, de hogy más dolgokban miképpen lehet alakoskodni azt nem tudom megérteni. Az ami Angliát velem megszerettette, az, hogy ott semmiféle képmutatás nincs, én Angliát magammal vittem haza. Egyébként végtelenül becsülöm az angolokat és olaszokat és különösen önt tisztelt uram, akinek zsenije és jelleme arra van teremtve, hogy minden nemzetnek tessenék és aki megérdemelné, hogy szabad legyen, mint én.

E SARO SEMPRE DI CUERO MIO SIGNORE IL VOSTRO Hme
EVERO STORE Voltaire.“

Remenyik Zsigmond

NÉPI IRODALOM ERDÉLYBEN. A szlovenszkói és magyarországi falusi realista irodalom fellendülésekor az erdélyi falu még hallgatott. Mi volt ennek a magyarázata? Szlovenszkón a városi dolgozóknak mélyek és elszakíthatatlanok a gyökerei a falúval. A szlovenszkói falú gyűléseken, ujságokon, választási harcokon és folyton működő szervezeteken keresztül régen belekerült a kor áramlataiba. Ennek igazolására csak egy példát említünk: a híres és nagy port felvert szlovenszkói földmunkássztrájkot. Ebben az atmoszférában nőhettek csak ki a szlovenszkói magyar népirodalomnak olyan kristályosan egyszerű, magas művészi színvonalon álló képviselői, mint: *Sellyei József*, *Morvay Gyula*, *Dömötör Teréz*. Nem véletlen az sem, hogy a kitűnő magyarországi parasztiró: *Veres Péter*, balmazujvárosi. Balmazujvárosban hagyománya él az öntudatos földmunkás sorsnak. Ez a hagyomány az utolsó két évtizedben csak edződött. A földmunkásságra nehezedő nyomás, a földnélküliség nagy. A falusi szegény tömegek ezrével élnek egymás mellett, akárcsak a munkások a városokban. Természetes tehát, hogy Magyarország egy helyén sem oly tudatosak helyzetükről a tömegek, mint itt. E létkör és öntudat művészi kifejezője: *Veres Péter*.

Az erdélyi magyar falú helyzetéről való tudata fejletlen. Néhány erdélyi városnak voltak ugyan tudati kapcsolatai a környező falvakkal, s a városban munkát vállaló emberek, hetipiacok stb. révén fejlődött némi élénkebb kapcsolat, eszmecsere falu és város között, de ezek a városok, ezek a falvak s ezek az eszmecserek — Erdély egész területére vonatkoztatva — kivételek maradtak. Különben az erdélyi magyar falú egyetlen összeköttetése a várossal jobbára a magyarpárti képviselő. „Eszmecsere“ csak olyankor ment a városba, ha pénzt akart — a bankból. A magyar faluban magában egyházi, nemzetieskedő, feudális és középosztálybeli befolyások érvényesülnek, és az uralkodó gondolat, — mellyel közös karámba lehetett fogni magyar bérest, napszámost, kisparasztot, gazdát, zsirosparasztot, esküt nem tett jegyzőt, református és katolikus papot, szemfüles ügyvédet, falusi mesterembert, birtokain vadászgató, olykor